

ESAM

[Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi]

Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişte Temel Meselelerimiz Çalıştayı -SONUÇ BİLDİRGESİ-

Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişte Temel Meselelerimiz Çalıştayı

-SONUÇ BİLDİRGESİ-

“Ortaöğretimden Yükseköğretime Geçişte Temel Meselelerimiz Çalıştayı” 1 Nisan 2017 tarihinde ESAM [Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi] ve Saadet Partisi işbirliği ile alanında uzman araştırmacı, ilim adamı, bürokrat, siyasi temsilci ve sivil toplum kuruluşları yöneticilerinin iştirakiyle gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayda ortaöğretimden yükseköğretime geçiş dönemine ait birçok başlık ele alınmış ve müzakereler neticesinde aşağıdaki sonuç bildirisi ortaya çıkmıştır.

MEVCUT DURUM VE BULGULAR

Eğitim, bir ülkenin en öz ifadesiyle medeniyet tasavvurunu ve geleceğini temsil etmektedir. Ülkelerin eğitim anlayışları; kendilerine has anlayış ve gelenekleriyle, metot ve müfredatlarıyla, terbiye prensipleriyle, psikolojik temelleriyle ve hatta eğitim binalarının yapı tarzıyla birbirlerinden ayrılırlar. Ülkelerin özgünlüğünü ve değer algısını ortaya çıkaran ise eğitim anlayışları ve eğitim nazariyeleridir. Bu itibarla eğitim; çok yönlüdür, mekân ve zaman üstüdür.

Ülkemizde eğitim müessesesi hiyerarşisinin ağırlık merkezini ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları oluşturmaktadır. Eğitim olgusu hem yaş aralığı hem de nitelikli insan gücü bakımından bu iki eğitim dönemi arasında daha müşahhas ve işlevsel değerlendirilmelidir. Bu kurumların dönemsel özellikleri ve kurumlar arası geçiş süreçleri, eğitim sürecinin en kritik eşiklerden biridir.

Ülkemiz açısından ortaöğretimden yükseköğretime geçişte okul, öğrenci, eğitim durumları gibi olgular eğitim sistemimizin ve politikalarının ekseriyetini teşkil etmektedir. Bu bağlamda ortaöğretimden yükseköğretime geçişte temel meseleler şöyle sıralanabilir:

- Gerek ortaöğretim süreçleri ve gerekse ortaöğretimden yükseköğretime geçiş süreçleri ülkemizin gençlik potansiyeli açısından verimli ve işlevsel olarak kullanılamamaktadır.
- Öğretmen ve öğrenci arasındaki ahlaki bağın zayıflaması, sınıf ve okul düzeninin bozulmasına sebep olan sorunları çoğaltmaktadır.
- Ortaöğretim eğitim sistemi, öğrencilerin başta okuma ve okuduğunu anlama olmak üzere sentez ve analiz gibi daha üst düzey temel becerilerini geliştirememektedir.
- Yükseköğretime geçiş süreçleri ve gelecek beklentileri öğrenci ve velileri ortaöğretimden itibaren tedirgin etmekte ve bu durum öğrencilerin ortaöğretimdeki öğrenme ve yönelme becerilerini olumsuz etkilemektedir.
- OECD ortalamasına göre ülkemizde okullar arasındaki performans farkları yüksek, okullardaki öğrencilerin performans farklılığı ise düşük durumdadır.
- Kesintisiz eğitim uygulamalarının meydana getirdiği meslek liseleri ilgili problemler bazı sistem değişiklikleri ile telafi edilmeye çalışılmış ancak telafi adımları, eğitim anlayışı ve ekonomik gelişmişlik açısından realize edilemediği için esnaf, sanatkâr ve başta sanayi olmak üzere diğer iş kollarının talep duyduğu insan kaynağı olan çırak ve vasıflı ara eleman ihtiyacını karşılayamamaktadır.
- Meslek liselerinin olumsuz imajı ve akademik başarıdaki zayıflığı öğrencilerin doğrudan ortaöğretim yönelimlerini etkilemektedir. Bundan dolayı genel lise endeksli yükseköğretimdeki yığılmalar niteliksiz insan sayısının artmasına sebebiyet vermektedir.

Diğer yandan ülkemizde mesleki eğitim alıp üniversiteye gitmeyi düşünen öğrencilerin oranı %80-90 civarında iken gelişmiş ülkelerde bu oranın %20-30 civarında olduğu görülmektedir.

- Kaldırılan Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sınavının öngördüğü hedefler meslek liselerinden ziyade Anadolu liselerinin hedefleri ile örtüşmektedir. Bu bağlamda da tek tip sınav uygulamalarıyla fırsat eşitliğinin sağlanamadığı da açıktır.
- Ortaöğretimde öğrenciler üzerindeki baskıların hafifletilmesi konusunda bakanlığın farklı sınav sistemleri uygulayarak çeşitli arayışlara girdiği

gözlenmektedir. Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı sistemi, ardından çok oturumlu Seviye Belirleme Sınavı sistemi, tek oturumlu SBS sistemi ve son olarak da TEOG sistemi hep bu arayışların neticeleridir. Fakat değişen her bakan tarafından farklı bir metot uygulamasına gidilmesiyle birlikte ortaöğretimde bir istikrar yakalamakta güçlük çekildiği ve bunun sonucunda da liseler arasındaki kalite farkının açıldığı görülmektedir.

Sadece Ak Parti hükümetleri döneminde 6 kere bakan, 5 kere de sistem değişmiştir.

En son TEOG'un da kaldırılması eğitimde büyük bir istikrarsızlığın ve kafa karışıklığının göstergesidir. Sınav baskısı; sınav sistemini değiştirerek değil, gençleri mesleki alanda gelişmesini sağlayan bir eğitim sistemini inşa ederek sınava ihtiyaç duyulmaması ile gerçekleşebilir. Bu bağlamda asıl değişmesi gereken eğitim anlayışıdır.

- Üniversiteye geçişte üniversite sınavından daha ziyade ortaöğretimdeki eğitimin niteliği ve yönlendiriciliği önem arz etmektedir. Okullardaki kaliteyi artırmadan sadece bir takım sistem değişikliği ile eğitimden başarı beklemek doğru değildir.
- Karma eğitim modelinin okul, öğretmen ve öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir.
- Özel okulların artması ve velilerin bu okullardan beklentilerinin fazla olması, bu okullarda sunulan eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum ticari kaygı güden bu kurumların müşteri memnuniyetini öncelemesine mecbur bırakmaktadır.
- Ortaöğretimde istihdam türüne ve kişisel becerilere göre yapılmayan eğitim tasnifi nihayetinde tek tip bir düşünce yapısı ile üniversite başvurularını arttırmakta ve üniversiteye giriş sınavlarında öğrencileri sadece rekabete dayalı bir maratona sevk ederek kişisel özelliklerini yansıtan meslekleri tercih etmelerini olumsuz etkilemektedir. Genel Liselerin, Anadolu ve meslek liselerine dönüştürülmesi kararından sonra bu eğilim katlanarak daha da artmıştır.

Diğer yönden bu durum, öğrencileri sonraki süreçlerde mutsuz kılmakta hatta hayatı boyunca meslek icrasında başarısı artsa dahi motivasyonunu azalmaktadır.

- 2012 yılında ortaöğretim süresi 4 yıla çıkarılmıştır. Ancak okullar eğitim sürecinde öğrencilerini üniversiteye hazırlamak için ilk 3 yılda müfredatlarındaki zorunlu dersleri vermekte, son sınıfta ise sadece seçmeli dersleri bıraktırmaktadırlar.

Üniversite sınavlarında ilk 3 senenin derslerinden sorumlu olan öğrenciler son sene hem seçmeli derslerden kalan boşluktan istifade etmek hem de önceki seneleri tekrar etmek için kursa gitme gereksinimi duymaktadırlar.

Okullarda ise dersanelere alternatif olarak düşünülen ve bu kapsamda oluşturulan kurslar aynı zamanda müfredatın işlenmesinin zorunluluğundan yeterli işlevi görmemektedir. Tüm bu durumlar neticesinde dersaneler kapatılmış ancak dersaneleri bir ihtiyaç olarak hissettiren sebepler ortadan kaldırılamamıştır.

- Genel müdürlük, müşavirlik ve daire başkanlıklarıyla dev bir yapıya sahip olan Milli Eğitim Bakanlığı, yürüttüğü faaliyetler ve karar alma süreçleri açısından oldukça merkeziyetçi bir görünüm arz etmektedir. Okul yönetimleri, gerek personel gerekse bütçe yönünden merkez örgütüne aşırı derecede bağımlıdırlar.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 60 bin civarında örgün ve yaygın eğitim kurumu vardır. Bu kadar çok sayıda kurumu, sadece mevzuata uygunluk açısından denetlemesi bile teknik olarak çok zor bir durumdur.

Bu bağlamda yapılan teftiş ve denetlemeler de zaten genellikle mevzuata uygunluk bakımından yapılmakta, eğitim kalitesini artırmaya yönelik bir değerlendirme söz konusu olamamaktadır.

- İl ve ilçe milli eğitim müdürlerinin yetkilerini öğretmenler üzerinde baskı unsuru olarak kullanması, eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir.
- Anayasa gereği, Türkiye’de yükseköğretimden Milli Eğitim Bakanlığı değil, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) sorumludur. Türkiye’de Milli Eğitim Bakanının yükseköğretimin yönetimi konusunda doğrudan bir yetkisi yoktur.

Yükseköğretimin idaresi ile eğitim sisteminin diğer bölümlerinin idaresinin farklı kurumlara bağlı olması bu yönü ile eğitim sisteminin işleyişinde sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

- Bu konuda Milli Eğitimin işlevsiz kalması ve gelecek planlamasından uzak tutulması öğrencilerin ve devletin başta istihdam olmak üzere diğer dengelerini bozmaktadır.
- 2007 yılı itibari ile 1 milyon 650 bin civarında öğrenci üniversite sınavına başvururken 400 bin civarında öğrencinin üniversiteye yerleştiği görülmektedir. Başvuru bazlı olarak %24,2'lik bir yerleştirme oranı vardır. Bu yerleşmelerin %49,2'si lisans, %50,8'i önlisans programlarına olmuştur. (Açıköğretim hariç)

2017 yılı itibari ile ise 2 milyon 265 bin civarında öğrenci üniversite sınavına başvururken 700 bin civarında öğrencinin üniversiteye yerleştiği görülmektedir. Başvuru bazlı olarak %30,9'luk bir yerleştirme oranı vardır. Bu yerleşmelerin %60,7'i lisans, %39,2'si önlisans programlarına olmuştur. (Açıköğretim hariç)

Sınava giren adayların tercihlerindeki belirleyici olan en önemli unsurun ekonomik temelli olarak iş bulma ve maddi beklentilerin tatminkârlığı olduğu tespit edilmiştir.

Herhangi bir yükseköğretim sınavına girenlerin %21'lik büyük bir kısmının istediği bölüme yerleşemediği saptanmıştır. Herhangi bir bölümü bitiren ancak başka bir lisans programına başvuranların oranı ise %5 civarındadır.

Mevcut durumlarda bir planlama eksiği göze çarpmaktadır. Her sene mezun olanların sayısı kadar genç üniversite hayaliyle beklemektedir. Diğer yandan öğrenciler üniversiteyi bir umut olarak görmekte ve yeniden sınava girmek suretiyle şanslarını tekrar denemek istedikleri de saptanmıştır. Her sene tekrar sınava giren öğrencilerle birlikte bu sayının ve oluşan baskının artarak devam ettiği görülmektedir.

- Lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde yükseköğretim programına yerleşenlerin oranları (lisans ağırlığı yüksek olan ilk 9 lise) sırası ile şöyledir:

Sosyal Bilimler Lisesi (80,3), Özel Fen Lisesi (77,5), Yabancı Dil Temelli Özel Lise (67,8), Öğretmen Lisesi (60,8), Fen Lisesi (59,7), Özel Temel Lise (57,4), Anadolu Lisesi (55,1), İmam Hatip Lisesi (40,3), Genel Lise (31,2).

- Mevcut yükseköğretim ve yükseköğretime geçiş sistemleri ortaöğretimdeki öğrencilerin okullarını araçsallaştırmasına sebep olmaktadır. Ancak sınavlar

ve müfredat bağlamında ortaöğretimdeki içerikle üniversiteye geçiş sınavındaki soruların benzerliği öğrencilerin lise derslerine daha çok ilgi göstermesine sebep olmuştur.

- Ülkemizin giderek artan genç nüfusunun istihdam bazı değerlendirilemeyeşinden kaynaklı üniversite kontenjanlarındaki artış hızı yetersiz kalmaktadır. Bu durum üniversiteye girişteki yığılmaların önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini göstermektedir.
- Üniversite sınavlarına hazırlık sürecinde öğrenciler; en büyük baskıyı üniversite kontenjanları ve mezunlar arasında arz-talep dengesi sağlanamadığı için ailelerinden görmekte ya da kendilerini ailelerine karşı mahcup hissetmektedirler. Bu beraberinde öğrencilerin ruhsal dengelerinin bozulmasına, istenmeyen bölümleri tercih etmelerine ya da açıköğretim programları ile istemedikleri bir hayat tecrübesine girmelerine sebep olmaktadır.

ÖNERİLER VE ÇÖZÜM YOLLARI

- Yaşanan ahlaki buhranların ve niteliksizleşmenin temelinde kültürsüzlük yatmaktadır. Bundan dolayı başta eğitim sistemi olmak üzere her alanda acilen bir zihniyet reformuna ihtiyaç vardır.

Necip milletimiz, kendi tarihinde ve ruh kökünde olan münevver şahsiyetine tekrar kavuşturulmalıdır. İnsanın bizatihi değersel yönünün ele alınmadığı hangi sistem uygulanırsa uygulansın çözüm kifayetsiz kalacaktır. Bundan dolayı milletçe özümüze dönmek mecburiyetindeyiz.

- Müfredat değişikliği, eğitim felsefesi ve kalitesi açısından önemli bir değeri temsil etmektedir. Müfredat, zihniyet olarak; milletimizin değerleriyle barışık, ilmi olarak; milletimizi geleceğe umutla taşıyıcı bir hüviyette olmalıdır.
- Milli eğitim, bir sistem olarak görülmeli ve yapılan bütün düzenlemelerin sistemin diğer parçaları üzerindeki etkisi gözetilmelidir. Özellikle, ortaöğretimden yükseköğretime geçişle ilgili düzenlemelerde, yapılan değişikliklerin sistemin bütün bileşenleri üzerine muhtemel etkileri çok iyi çalışılmalı ve değişiklikler bu etkiler hesaba katılarak yapılmalıdır.

- Reel olarak ülkelerin ekonomik yapısı ile eğitimi arasında güçlü bir bağ vardır. Bu bağ dolayısıyla ülkemizdeki eğitim sorununu çözmek için öncelikle işsizlik ve maaş sorunlarının -yani refah meselesinin- halledilmesi gerekmektedir.
- Öğrenciyi kişilik ve ahlak yönünden teçhiz etmek için eğitime 10-13 yaş arasında kişilik, 13-16 yaş arasında da ahlak müfredatı eklenmelidir.
- Nesillerimize milli hassasiyet ve değerlerimizin aktarılması çok önemlidir. Ancak bu aktarım, nesillerimize coğrafyamızın bütün zenginlikleri göz önünde tutularak, her türlü ırkçılık ve tekebbürden uzak olarak “milli” hassasiyetler içinde milletimizin temel değerleri ve medeniyet perspektifi üzerinden verilmelidir.
- Eğitim, okula hapsedilmiş bir hüviyette ele alınmaktadır. Bu yanıştan özelde aileler ve okullar genelde ise devlet, tüm kurumlarıyla sıyrılmalıdır.
- Gençlerimizin gelişimine aileden sonra en çok etki eden kurum medyadır. Medya bu yönü ile de değerlendirilmeli ve medyanın zarar verici etkilerine karşı ciddi yaptırımlar uygulanmalıdır.

Yine bu minvalde toplumdaki en büyük dejenerasyon TV dizi ve programları, sinema, müzik ve klipler, internet ve oyunlar üzerinden yapılmaktadır. RTÜK ve devletin diğer kurumları eğitim ve ülkenin geleceği konusunda koordineli çalışarak topyekûn bir manevi kalkınmayı sağlamalıdır.

- Öğretmenin saygınlığı geri kazandırılmalıdır. Bunun için devlet, Milli Eğitim organizasyonu, okullar ve öğretmenler sorumluluklarını tekrar gözden geçirerek öğrencilere bir anlayış aşılmalıdır.
- Öğretmenlik mesleği geçim temini için tercih edilen, akademik düşük puanlarla yerleşilebilen meslek statüsünden çıkarılmalıdır. Bunun için öğretmen taban puanları bazı alanlarda olduğu gibi standart bir puanla yüksek tutulmalı ve öğretmenlik uygulamaları ile ilgili yeni bir reform yapılmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığının mesleki eğitim konusunda iş dünyası ile kurduğu ilişkiler geliştirilmeli ve iş dünyasının mesleki eğitime verdiği destek artırılmalıdır. Ayrıca iş piyasasının ihtiyacı olan ve gelecekte olması muhtemel yeni meslek alanlarına uygun programlar başlatılmalıdır.

Mesleki ortaöğretim mezunlarının kendi alanlarında istihdam edilebilirlikleri artırılmalıdır, buna rağmen farklı bir alanda yükseköğretime devam etmek isteyenlerin de önü açık tutulmalıdır.

- Önceki yıllarda liselerde uygulanan hazırlık sınıfı sistemi revize edilerek liselerin son sınıflarına, üniversiteye hazırlık sınıfı olarak konulabilir. Zira okullarımızda bunu sağlayacak hem fiziki hem de insani yeterlilik vardır.
- Ülkemizde eğitimi ilkökul seviyesine inmiş olmasına rağmen öğretim metodu ve dil bilinci geliştirilememesi kaynaklı bir yabancı dil sorunu vardır. Bu sebeple yabancı dil eğitimi metodunun baştan sona gözden geçirilmesi ve dil eğitiminin öğrencilere bir ihtiyaç olarak hissettirilmesi temin edilmelidir.
- Karma eğitim modelinin yanı sıra erkek ve kız liseleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Okulların fiziki mekân bakımından iyileştirilmesi ve yeni okul yapmak sureti ile derslik sayısının artırılması eğitimin yapısal standardını yükseltmektedir. Okullaşmanın artan nüfusa göre şekillenmesi aslolanıdır. Ancak bir yandan bina sayısı artarken diğeryandan da eğitim kalitesi de arttırılmalıdır.
- Yükseköğretimde talep ve ihtiyaçlara duyarlı bir yükseköğretim sistemi için yönetim reformu yapılmalıdır.
- Yükseköğretimdeki kapasite artışı sürdürülmelidir.
- Ortaöğretimde sınavla öğrenci alan okul sayısı ve türü azaltılmalıdır.
- Lise türlerine göre illerde ve ilçelerde “mahallileşme” ile her öğrencinin kendi muhitinde eğitim almasının imkânlarının genişletilmesi için ciddi bir ölçek planlamasına gidilmelidir. Böylece herhangi bir öğrenci kendi sosyal çevresinden kopartılmamış olacaktır. Bu çalışma aslında okulların küçültülmesi projesidir. Bir müdür, bir müdür yardımcısı ve iki yüz öğrencinin bulunduğu okullarda tüm ara elemanlar öğrenciyi dinamize edecek şekilde gelişecektir.

Yine okullar küçüldükçe öğrenci, üzerindeki takibatı hissederek kişiliğinin ve başarısının gelişmesinde sosyal yönleri ve becerileri farkına varacaktır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında okulların güvenli, öğrenci-öğretmen diyalogunun gelişmiş ve okula ulaşım imkânının rahat olduğu mahalle okulları projesi geliştirilerek uygulanabilir.